Raadsvoorstel
Openbaar

Nijmegen

Onderwerp
Nijmeegs Erfgoed Beschermd – groep 2a

Opsteller	Wouter van Hest	**Collegebesluit**	31 oktober 2023
Programma	Cultuur en Cultureel erfgoed	**Behandeldatum Raad**	20 december 2023
Portefeuillehouder	T. van Elferen	**Status**	Openbaar

Samenvatting
Op 11 juli 2023 is de beschermingsprocedure gestart voor groep 2a van het beschermingsprogramma Nijmeegs Erfgoed Beschermd. Het belanghebbendenonderzoek heeft plaats gevonden. Een zienswijze geeft aanleiding tot het wijzigen van de redengevende omschrijving en tot aanpassing van de aard en omvang van de bescherming. 7 objecten worden nu voorgedragen voor bescherming als beeldbepalend pand en 11 objecten voor bescherming als gemeentelijk monument.

Voorstel
1. De volgende objecten aan te wijzen als beeldbepalend pand of gemeentelijk monument en op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen:
    - Eerste Walstraat 64-74 (beeldbepalend pand)
    - Hatertseweg 111-113 (gemeentelijk monument)
    - Hertogstraat 23-25 (gemeentelijk monument)
    - Hertogstraat 68-72 (beeldbepalend pand)
    - Hessenberg 13-15 (gemeentelijk monument)
    - Jodenberg 6 (gemeentelijk monument)
    - Karrengas 20-22 (beeldbepalend pand)
    - Lange Hezelstraat 63 (gemeentelijk monument)
    - Lange Hezelstraat 97-103 (gemeentelijk monument)
    - Molenstraat 87 (beeldbepalend pand)
    - Piersonstraat 33-51 (beeldbepalend pand)
    - Piersonstraat 95-95A (gemeentelijk monument)
    - Pijkestraat 1 (gemeentelijk monument)
    - Pijkestraat 7-7A (beeldbepalend pand)
    - Van Berchenstraat 31-35 (gemeentelijk monument)
    - Van Broeckhuysenstraat 44-50 (gemeentelijk monument)
    - Van Broeckhuysenstraat 52-56 (beeldbepalend pand)
    - Villanovastraat 2-6 (gemeentelijk monument)

2. Het volgende object *niet* aan te wijzen als gemeentelijk monument:
    - Tweede Walstraat 118 (gemeentelijk monument)

Aanleiding
In 2020 heeft de raad de Erfgoedstrategie vastgesteld. De Erfgoedstrategie bepaalt de koers voor het gemeentelijk erfgoedbeleid voor de komende jaren.
Er is een drietal opgaven geformuleerd:
- Betere instandhouding en bescherming
- Krachtiger publieksbereik door professionalisering, regie en samenwerking

Opgesteld door Wouter van Hest, 0629652275, w.van.hest@nijmegen.nl

- Inzet op profilering als oudste stad

Op 13 april 2021 hebben wij de raad geïnformeerd over hoe wij uitvoering willen geven aan de uitvoering van de Erfgoedstrategie. In de notitie 'Uitvoeringstrategie 2021 en verder' hebben wij aangegeven dat wij de komende jaren aan de slag gaan met het beschermingsprogramma erfgoed om nieuwe monumenten aan te wijzen. We hebben hierbij aangegeven prioritering in het beschermingsprogramma aan te brengen op basis van objecten die het meest risico lopen op ongewenste verbouwingen of sloop.

Het beschermingsprogramma 'Nijmeegs erfgoed beschermd' hebben we nu verder uitgewerkt en wij zullen jaarlijks drie beschermingsronden opstarten. De totaallijst en de planning was bij het raadsvoorstel van 9 maart 2022 gevoegd.

Wij hebben op 11 juli 2023 besloten de beschermingsprocedure van groep 2a van 'Nijmeegs Erfgoed Beschermd' te starten. Het belanghebbendenonderzoek heeft plaats gevonden en er is 1 zienswijze binnengekomen. De conclusie is dat we naar aanleiding van 1 zienswijze het beschermingsvoorstel op enkele onderdelen hebben aangepast.
De ingekomen zienswijze geeft aanleiding om de aard en omvang van de voorgenomen bescherming te wijzigen. 18 objecten worden daarom nu voorgedragen voor bescherming.
De Commissie Beeldkwaliteit heeft over alle 18 objecten positief geadviseerd.

Beoogde impact
In de doelenboom staat dat het onze ambitie is om, als oudste stad van Nederland, ons unieke erfgoed te benutten om de aantrekkelijkheid van onze stad voor (nieuwe) bewoners, bedrijven en bezoekers te vergroten en hen nog sterker te verbinden aan de stad. Met ons erfgoed verbinden wij bewoners aan 'hun' straat, wijk en stad. Eén van de doelen is bescherming en instandhouding van ons erfgoed. Met het beschermingsprogramma gaan we op basis van een planning en prioriteiten de komende jaren waardevol erfgoed aanwijzen als beschermd monument en dragen daarmee bij aan de opgave Betere instandhouding en bescherming van het erfgoed, zoals opgenomen in de Erfgoedstrategie 2020. De aanwijzing van deze eerste groep objecten tot monument draagt hieraan bij.

Argumenten
<u>1. Uitvoering geven aan Erfgoedstrategie</u>
Wij willen uitvoering geven aan de opgave Betere instandhouding en bescherming van de erfgoedstrategie. Bescherming als monument is één van de instrumenten om erfgoed te kunnen behouden. De afgelopen jaren is toch steeds gebleken dat bescherming nodig was om ongewenste sloop of wijziging van bijzondere en karakteristieke objecten te voorkomen. Wij zijn ons er terdege van bewust dat bescherming van particuliere eigendommen als monument beperkingen voor de eigenaar met zich meebrengt. Verbouwingen en (ingrijpende) wijzigingen kunnen niet zonder vergunning uitgevoerd worden en er wordt beoordeeld of het monument de gewenste ingrepen kan verdragen.

<u>2. Selectiecriteria voor monumenten</u>
De criteria waaraan een object moet voldoen om beschermd te kunnen worden zijn opgenomen in de Erfgoedverordening 2021.

Bij gemeentelijke monumenten gaat het om een bescherming van zowel het exterieur als het interieur. Gebouwen en objecten die hiervoor in aanmerking komen zijn veelal grotendeels gaaf bewaard gebleven. De gebouwen en objecten vertegenwoordigen een tijdsperiode of onderwerp uit de Nijmeegse geschiedenis en hebben ook daarom cultuurhistorische waarde.
Bij beeldbepalende panden is de bescherming gericht op de verschijningsvorm in de openbare ruimte. Het gaat dan om de gevels grenzend aan openbare ruimte, het volume en/of de bouwmassa. Deze gebouwen en objecten zijn karakteristiek voor een buurt of wijk. De bescherming is gericht op de ruimtelijke context en het gevelbeeld. Het exterieur hoeft niet volledig gaaf bewaard te zijn gebleven. Er moeten voldoende beeldbepalende elementen in relatie tot de omgeving zijn om een bescherming te kunnen rechtvaardigen. Per pand zijn de argumenten voor bescherming vastgelegd in de redengevende omschrijving.

3. Vooroverleg religieus erfgoed
Er heeft een vooroverleg plaatsgevonden met de parochie op 26 juni. In de Erfgoedverordening (artikel 6, lid 2) staat opgenomen dat de gemeente een vooroverleg houdt met het kerkbestuur voorafgaand aan een procedure voor aanwijzing tot monument. Het gesprekverslag is opgenomen in de bijlage.

4. Zienswijzen
De Commissie Beeldkwaliteit heeft positief geadviseerd over de voorgenomen bescherming, zie adviesbrief d.d. 29-06-2023.

Voor 17 objecten zijn geen reacties binnengekomen. Wij gaan er daarom vanuit dat de kadastraal belanghebbenden geen bezwaren hebben tegen het beschermingsvoornemen en stellen voor de redengevende omschrijvingen voor deze panden zoals in procedure gebracht ongewijzigd vast te stellen.

Er is één reactie per brief binnengekomen. Hieronder volgt de reactie en zo nodig de overwegingen en conclusie:

4.1 Hatertseweg 111-113
Uit de ingekomen brief blijkt dat de eigenaar geen bezwaar heeft tegen de voorgenomen bescherming van Hatertseweg 113 (de kerk en de Mariagrot); de bezwaren richten zich tegen de voorgenomen bescherming van de pastorie op Hatertseweg 111. De eigenaar geeft daarvoor verschillende redenen. Ten eerste mist hij in de redengevende omschrijving de argumentatie achter de monumentwaardigheid van het pand. Hij is van mening dat het pand niet monumentwaardig is omdat het door latere verbouwingen niet meer authentiek en gaaf is. Ten tweede stelt de eigenaar dat de pastorie niet kan worden gerekend tot het ensemble met kerk en Lourdesgrot, aangezien de afstand tot de andere objecten te groot is. Ten derde vindt de eigenaar dat, met de bescherming van de tuinafscheiding en de stoep, een te grote inbreuk wordt gemaakt op (de mogelijkheden voor) de tuin. De eigenaar geeft ten slotte aan dat door bescherming van het pand de algemene belangen ten onrechte boven de belangen van de eigenaar worden gesteld. Hierdoor worden zijn belangen aangetast, onder andere gezien veronderstelde beperkte mogelijkheden voor verkoop of verhuur. Hij meent dat de belangenafweging in de redengevende omschrijving ontbreekt.

Reactie college
De argumenten voor de monumentwaardigheid van het pand zijn in de beschrijving opgenomen. Dat de pastorie, kerk en grot door dezelfde architect zijn ontworpen is daarvan één aspect. Ook de specifieke elementen die het pand bijzonder maken en die een relatie hebben met de kerk, zijn in de omschrijving vermeld en in de waardering in algemene zin benoemd.
Hoewel de pastorie op enige afstand van de kerk staat, hoort deze functioneel, ruimtelijk en architectonisch duidelijk bij de kerk en de grot. Het college erkent dat de stoep en tuinafscheiding niet van dermate waarde is en de beschrijving is hierop aangepast.

De belangenafweging wordt niet bij de redengevende omschrijving gemaakt, maar wij doen met dit raadsvoorstel een voorstel voor afweging van die belangen. In dit geval stellen wij voor om het algemeen belang te laten prevaleren boven het belang van de eigenaar. De bevindingen van het extern onderzoeksbureau en de commissie beeldkwaliteit hebben uitgewezen dat dit complex cultuurhistorisch waardevol is. Naar aanleiding van de zienswijze is het voorstel tot bescherming van Hatertseweg 111-113 nogmaals aan de Commissie Beeldkwaliteit voorgelegd (zie adviesbrief d.d. 18-10-2023). De commissie geeft aan dat de pastorie evident monumentwaardig is als onderdeel van het ensemble. Een ensemble dat dankzij zijn esthetische kwaliteiten en gaafheid beeldbepalend is aan de Hatertseweg. Herkenbaarheid van het katholieke verleden in ons stadsbeeld vinden wij belangrijk. Om deze reden beogen wij bescherming van het gehele complex, aangezien de drie onderdelen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. In de zienswijze wordt niet onderbouwd waarom de verhuur- of verkoopmogelijkheden beperkt zouden worden, zodoende is het niet in voldoende mate een argument tegen het beschermingsvoorstel. Bescherming als monument hoeft niet te betekenen dat deze status de mogelijkheden tot verhuur of verkoop verkleint. Een monumentenstatus kan worden opgevat als een erkenning van bijzondere waarden van een pand, dat daarmee uitspringt boven andere panden. Het kan daarmee huurders of potentiële kopers aantrekken die bereid zijn juist meer te betalen voor of te investeren in het pand. De gemeente heeft er baat bij dat dit complex een toekomst heeft en kan hier ook een rol in spelen. In ons Uitvoeringsprogramma Aanpak Religieus Erfgoed hebben we ook de ambitie uitgesproken om eigenaren van religieus erfgoed te ondersteunen bij de zoektocht naar nieuwe bestemmingen voor vrijkomende gebouwen. Wij willen daarom ook de eigenaar van dit complex hierbij ondersteunen. Evenals bij andere, reeds beschermde religieuze complexen, zien wij de beschermde status hier niet als een belemmering.

Gelet op het voorgaande, menen wij dat het algemeen belang om het complex, inclusief pastorie, aan te wijzen als gemeentelijk monument een zwaarder gewicht toekomt dan de individuele belangen van de eigenaren van het pand en er daarom geen aanleiding bestaat om het beschermingsvoornemen voor dit pand in te trekken of te wijzigen.

5. Moties en toezeggingen
In maart 2023 zijn een 3 moties en 2 toezeggingen gedaan bij het vaststellen van het raadsvoorstel Nijmeegs Erfgoed Beschermd groep 2.

Motie ‘Zien doet inzien’ (221130.01): wij verstrekken nu de zienswijzen aan de raad bij een beschermingsprocedure. In dit geval hebben wij 1 zienswijze ontvangen, deze is als bijlage toegevoegd.
Motie ‘We doen het erg goed met erfgoed’ (221130.02): indien er zienswijze gesprekken plaatsvinden verstrekken wij de gesprekverslagen aan de raad. Bij deze groep heeft geen zienswijze gesprek plaatsgevonden. Wel heeft voor Hatertseweg 111-113 een gesprek met de parochie plaatsgevonden (zie bijlage ‘Gespreksverslag Lourdeskerk 26 juni’).
Motie: ‘Monumentaal centraal’ (221130.03): Mei 2023: Op de website nijmegen.nl/monumenten zijn in de koptekst de contactgegevens van de vakgroep erfgoed opgenomen, zodat monumenteigenaren ons snel weten vinden. Hiermee is het voor iedereen laagdrempelig om in contact te komen voor vragen.
Ook is de landingspagina nijmegen.nl/monumenten in ontwikkeling om informatie over het beschermingsprogramma toegankelijker te maken.
Toezegging (1500): In de brief start procedure (zie bijlage ‘Modelbrief start procedure) is een toelichting opgenomen over het verhaal en het cultuurhistorisch kader waarom deze panden worden voorgedragen om beschermd te worden.

Toezegging (1501): Met het bureau dat de redengevende beschrijvingen maakt is nagedacht over de haalbaarheid en mogelijke vorm van een dergelijke aanpak. We hebben de beschrijvingen verbeterd en de beschermwaardigheid van panden wordt nu beter geduid. Wij hebben zo goed als mogelijk geprobeerd een onderscheid te maken tussen beschermwaardige en niet beschermwaardige onderdelen.
De redengevende beschrijvingen (voor gemeentelijk monument en beeldbepalend pand) zijn opgesteld met als doel de essentiële waarde van het potentiele monument te beschrijven. Dit gebeurt aan de hand van drie kernwaarden, namelijk: Architectuurhistorische, stedenbouwkundige en cultuurhistorische waarden. Door middel van een algemene geschiedenis en het documenteren van de huidige situatie wordt een indruk gegeven van het belang van het potentiele monument. De redengevende beschrijving gaat niet specifiek in op welke onderdelen wel of niet van waarde zijn, tenzij dit overduidelijk aantoonbaar is. We hebben er, in overleg met het bureau dat de beschrijvingen opstelt, voor gekozen om de redengevende beschrijving niet specifiek in te laten gaan op welke onderdelen wel of niet van waarde zijn, tenzij dit overduidelijk aantoonbaar is. We hebben deze keuze gemaakt, omdat niet altijd duidelijk deze keuze gemaakt kan worden bij het opstellen van de beschrijving.
Bij het exterieur van een gebouw is dit vaak veel makkelijker te omschrijven dan bij een interieur. De verschillende bouwfases zijn vaak beter van elkaar te onderscheiden. Een mooi voorbeeld is Hertogstraat 23-25; het exterieur van het pand wordt ontsiert door aluminium kozijnen die de ‘visie’ van het oorspronkelijke Art Nouveau ontwerp verschralen. In het geval van Hertogstraat 23-25 is duidelijk aan te tonen dat de aluminium kozijnen geen waarde vertegenwoordigen.
Bij een interieur wordt dit over het algemeen niet gedaan. De reden hiervoor is dat de afweging voor een interieur veel complexer is. Opvolgende generaties drukken hun stempel op de verschillende ruimtes, waardoor je hier vaak te maken hebt met meerdere tijdslagen.
Een redengevende omschrijvingen is niet een complete opsomming van alles aan en in het pand is. Het is een globale omschrijving van de kenmerken en op hoofdlijnen van de

aanwezige monumentale waarden. En het is niet het toetsdocument op basis waarvan wijzigingen worden beoordeeld.

6.
Het object Tweede Walstraat 118 voldoet niet aan de criteria om aangewezen te worden als gemeentelijk monument of beeldbepalend pand. Het pand is wel onderzocht, maar voldoet niet aan de criteria voor bescherming als gemeentelijk monument of beeldbepalend pand.

Kanttekeningen
Er zijn geen kanttekeningen bij dit voorstel te plaatsen.

Financiën
Er is geen begrotingswijziging aan de orde. De aanwijzing heeft geen financiële gevolgen of risico's.

Vervolg
Het besluit is openbaar nadat belanghebbenden per brief zijn geïnformeerd (artikel 10 lid 2, sub f Wet openbaarheid van bestuur)
De kadastraal belanghebbenden (eigenaren) zullen per brief geïnformeerd worden over het raadsbesluit en het besluit zal gepubliceerd worden op overheid.nl. De beschermingen zullen ingeschreven worden in het register Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen. Ook zullen de nieuwe monumenten opgenomen worden in het gemeentelijke monumentenregister en op de website worden geplaatst.

Bijlagen
1. Redengevende omschrijvingen
2. Adviesbrief Commissie Beeldkwaliteit d.d. 29-06-2023
3. Adviesbrief Commissie Beeldkwaliteit d.d. 18-10-2023
4. Zienswijze d.d. 18-08-2023
5. Raadsbesluit